07 2004

Iskustvo i refleksija u laboratoriju nesigurnosti

Iskustvo i refleksija u laboratoriju nesigurnosti

Klaus Neundlinger

Prijevod: Boris Buden

Od sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Italiji je, kad je riječ o ekonomskoj i političkoj situaciji te zemlje, posebno omiljena jedna tema: laboratorij, eksperimentalno polje najrazličitijih snaga, interesa, strujanja. Izrazita raznolikost protestnih formi kao i diferencijacija izvanparlamentarne javnosti od kasnih šezdesetih pa sve do preokreta 1977. izgleda da su posebno pogodovali raspirivanju romantičnih predodžbi o snazi "protivnika poretka", pokreta u nastajanju koji ne dopušta da ga prisvoje predstavničke strukture.

Istodobno, u sjeni antagonističkog pokreta niz intelektualaca ipak je veoma brzo počelo rasturati "molarne" diskurse masovnih radnika, klasne borbe, integracije klase radnica/radnika[1] o statutu radnica/radnika koncipiranog nakon divljih borbi u jesen 1969. i o drugim diskursima o mogućim institucionalnim i vaninstitucionalnim ciljevima. Na temelju jedinstvene povezanosti istraživanja i praćenja društvenih grupa i pokreta, autorima

takozvane “conricerca” ukazala se uskoro jedna diferencirana, slika različitih oblika rada koja se više nije mogla svesti na identitet klasne borbe. Taj rad započinje već šezdesetih godina kad Raniero Panzieri i drugi autori/autorice u “Quaderni Rossi” analiziraju sindikalne strategije i kada jedna grupa oko Maria Trontija (kojoj pripada i Toni Negri) razvija takozvani “operaismo”. Važnu funkcija u prijelazu prema socijalnim pokretima sedamdesetih i novim političkim subjektima (feministički pokret, autonomija, “postoperaismo”, slobodni mediji, omladinski pokret ...) imaju i “Quaderni Piacentini” (Bellocchio, Fortini) koji se poduhvaćaju refleksije političko-kulturne sfere. Teze o “samostalnom radu” koji se ne utapa u dijalektici klasne borbe formulirane su tek mnogo kasnije kada zbog sve veće prekarizacije radnih odnosa postaje sve jasnije da je zakon o zaštiti radnica/radnika iz 1970., koji je važio kao uzoran, sve manje u stanju odraziti zbilju radnog čovjeka.[2]

Iskušenje “molarnog” odgovora na sve veću deregulaciju tržišta rada postoji još i danas. Godine 2003. pozvala je jedna od partija nasljednica Komunističke partije, Rifondazione Comunista, na sudjelovanje na referendumu koji se zalagao za proširenje efikasne zaštite od otpuštanja kakvu je predviđao “Statuto del lavoro”.[3] Na referundumu je sudjelovalo 25% ljudi s pravom glasa. Da bi uopće bio važeći, glasovanju je moralo pristupiti dvostruko više ljudi. Sindikati su u pitanju sudjelovanja na referendumu bili podijeljeni. To je samo znak za činjenicu da se novi sukobi – kao i revolti sedamdesetih koje je pokrenula uglavnom omladina – ne mogu razriješiti tradicionalnim mehanizmima pregovaranja. Naprotiv, u različitim figurama “novoga” rada ocrtava se antagonizam čiji subjekti iz različitig razloga odbijaju reprezentativno usuglašavanje interesa. Tijekom zadnjih mjeseci dolazilo je kako u Milanu tako I u drugim gradovima uvijek iznova do “divljih” štrajkova, dakle do prestanka rada, koji se nisu držali sindikalnih pravila. U slučaju

javnog transporta u Milanu i drugim gradovima Lombardije kao u Bresciai to je imalo teške posljedice jer se u normalnim okolnostima štrajkovi u toj branši odvijaju prema vremenskom "rasporedu". U udarnim vremenima sindikati su obavezni garantirati – premda ograničen – prijevoz. Neke grupe organizirane u bazičnim komitetima ipak su odlučile provesti štrajk i u tim vremenskim razdobljima.[4] Do štrajkova iza kojih djelomice ne stoje sindikati došlo je i kod jednog nekad državnog avioprijevoznika, kod Alitalie[5], gdje je zbog outsourcinga čitavih područja poslovanja dolazilo do sve lošijih uvjeta rada i do masovnih otpuštanja zaposlenih. Povrh toga, od siječnja do lipnja 2004. došlo je već do četiri štrajka u području javnih zdravstvenih usluga kao i do više protestnih akcija, u čitavoj zemlji, protiv reforme školstva i sveučilišta ministrice Moratti[6] koja je pored ograničavanja izvannastavnog odgoja i kraćenja nastavnih planova predviđala i ograničenja u području radnih odnosa.

Kuha dakle posvuda pri čemu je sve vidljivije kako je lomljiva javnost obilježene regulativom socijalne države. Mnogostruke studije su opisale taj obrat u novu proizvodnu paradigmu koja je razorila kompenzacijske mehanizme (pre)raspodjele društvenog bogatstva kakvu poznajemo od fordističko-keynesijanskog kompromisa.[7] Središnje kategorije kao što su produktivnost, zapošljavanje, socijalizacija rizika, itd., dospjele su s promijenjenim proizvodnim uvjetima u duboku krizu. Ono što izgleda da odlikuje protestne pokrete je to da prekarno zaposleni postepeno pokušavaju ne doživljavati svoju situaciju isključivo kao nedostatak spram onih koji su u "garantiranim" radnim odnosima. Obrat u proizvodnji, prijelaz ka stvaranju vrijednosti na temelju formi života, svijesti, znanja i komunikacije, čine od subjekata komunikacije (učitelja/učiteljica i učenika/učenice, istraživača/istraživačice, zaposlenih u području telekomunikacija, transporta, kreativaca, novinara/

novinarki, prevoditelja/prevoditeljica, itd) istodobno i željena bića i subjekte želje. U mjeri u kojoj se od njih zahtijeva sve više i više, u mjeri u kojoj se njihov život fragmentira (fleksibilnost), u kojoj moraju raditi za sve manju plaću bez ikakvih organizacijskih pretpostavki (autonomija, samostalnost) bez ikakvih garantiranih prava, postavlja im se, jasnije nego onima u stalnom radnom odnosu, pitanje, gdje su zapravo granice između produkcije i neprodukcije odnosno reprodukcije, gdje počinje rad a gdje on završava; u čemu se sastoji razlika između rada i ne-rada odnosno u skladu s tim: što je smisao te razlike?

Pad produktivnosti koji talijanska ekonomija bilježi posljednjih godina, objašnjava se između ostaloga i činjenicom da potražnja za radnom snagom najvećim dijelom dolazi od malih i najmanjih poduzetnika koji nemaju mogućnosti ulagati u skupe tehnologije odnosno u istraživanje i razvoj. To se može uzeti kao indicija za to da je najveći udio u rastu produktivnosti koji je postignut prije svega razvojem u području informacijske tehnologije, posljednjih godina sasvim jednostrano otišao privatnim poduzetnicima. Izvan reguliranog rada koji je preko modela dodatnih troškova najamnog rada morao snositi glavni teret socijalizacije rizika, odigrava se prema tome jedan kolektivni eksperiment koji služi manje "porastu efikasnosti", a mnogo više discipliniranju onih snaga na koje je proizvodnja upućena. Unutar tog "laboratorija" nalazimo sve oblike rada i radnih odnosa koji se u međuvremenu povezuju s pojmom prekarnosti: vremenski ograničene ugovore, nikakvo pravo suodlučivanja u pogonu, nikakvo ili minimalno penziono osiguranje, nikakva naknada za nezaposlenost i tek rudimentarno zdravstveno osiguranje.[8] Prekarni čovjek postavlja si dakle pitanje: Što još smijem željeti? Kako da djelujem?

Keynesijanizam ostaje "vrijedan promišljanja" u mjeri u kojoj je pod pojmom akumulacijskih mehanizama industrijske statičko-

matematički organizirane proizvodnje otkrio simboličke funkcije novca. Njegova tendencija, da "razvodnjava" segmentirane, stvrdnute, monetarne aspekte novca kako bi pokrenuo društveno djelotvorne procese razmjene, otvara prespektivu imaginarnog uobličenja ("potrošnja") i simboličkog posredovanja ("institucije, prava") realnog zapletenog u proizvodnji. S današnjeg gledišta trebalo bi uzeti u obzir "opću teoriju *prihoda*"[9] kako bi se pronašle strategije uravnoteženja između iskustva nesigurnog, fragmentiranog, *vremenski ograničenog* uključenja u process proizvodnje i jednog "vremenski neograničenog" načina života. Riječ je dakle o tome da se najprije pojmovno a zatim i praktički *preokrene* u mnogim područjima svijeta rada uznapredovalo obezgraničenje glede mjesta, vremena i intenzivnosti. Kad nam se napokon utuvi u glavu da je sa sigurnošću jednom zauvijek završeno, da se moramo priviknuti na fleksibilnost i mobilnost, onda mi prekarni odgovaramo: "ako je tako, dobro, ali ukoliko nam više nitko sa sigurnošću ne može reći da li upravo radimo ili ne, onda zahtjevamo – za svaki slučaj – dohodak! U slučaju dvojbe, za stvaraoce! Sanjam, dakle radim ..."

Iza toga se skriva naravno više od pokušaja da se dovrši projekt Situacionističke Internacionale. U stvari, proizvodni proces koristi se neprestano društvenim, kolektivnim, javnim postignućima, dobrima i oblicima kako bi iz njih stvorio vrijednost. Ono što napokon valja staviti na raspravu je pojam same proizvodnje. Ne treba se samo žaliti na poricanje prava vezanih za uključivanje u proces proizvodnje, nego i na nepostojanje vremenskih razdoblja jedne na *iskustvu* utemeljene javnosti. Utoliko zahtjev za osnovnim dohotkom ostaje u zraku [10] između mogućnosti da se stvore slobodni prostori s onu stranu prisile zapošljavanja i šikaniranja od strane represivnih institucija socijalne države, zamišljanja jednog ekološki, socijalno i privredno održivog poretka proizvodnje i

opasnosti da se iznova postane instrumentom isključivanja grupa koje se nalaze izvan normalnosti kako ju definira društveni poredak koji leži u temelju proizvodnje.

---

[1] Komunistička Partija je preko društvenih inicijativa i sukcesivne integracije sindikata u institucionalne strukture promovirala postajanje reprezentativnim jednog pretežno muškog radničkog pokreta. Pored moralnog diskursa koji se okomio na korumpiranost institucija (u vrijeme predizborne kampanje 1974. proslavio se prije svega slogan mani pulite) KPI je pod vodstvom karizmatskog generalnog sekretara Enrica Berlinguera pokušala postići stabilizaciju dohodaka. Molarno rješenje u vezi s politikom dohodka zvalo ze scala mobile i garantiralo je usklađivanje nominalnih dohodaka sa stupnjem inflacije.

[2] Usp.: S. Bologna / A. Fumagalli: Il lavoro autonomo di seconda generazione. Scenari del posfordismo in Italia. Milano: Feltrinelli 1997. Parlamentarna ljevica koja i dalje inzistira na “normalnom” odnosu rada i dohotka uglavnom ignorira temu samostalnosti.

[3] Konkretno radilo se o proširenju Članka 18 spomenutog zakona koji je zabranjivao otpuštanje “bez razumnog razloga” za poduzeća s više od 15 zaposlenih. Veliki broj poduzeća u Italiji bitno je manji te ih u tom sudovi rada smislu ne mogu progoniti.

[4] Inchiesta autoferrotranvieri: "Su la testa". U: Posse. Politica Filosofia Moltidudini. Nuovi animali politici. Giugno 2004.Roma: Manifestolibri, S. 166-171.

[5] Amoroso, Pulejo Trasciani: "Dossier Alitalia." U: Posse. Politica Filosofia Moltidudini. Nuovi animali politici. Giugno 2004.Roma: Manifestolibri, S. 148-165.

[6] Cristina Morini: "Di culla in computer." U: Posse. Politica Filosofia Moltidudini. Nuovi animali politici. Giugno 2004.Roma: Manifestolibri, S. 101-108.

[7] Usp. Na primjer: M. Piore/C. Sabel: Das Ende der Massenproduktion. Frankfurt a. M.: Fischer 1985, C. Marazzi: Der Stammplatz der Socken, Zürich: Seismo 1996, i isti autor.: Fetisch Geld, Zürich: Rotpunkt Verlag, 1999, odnosno Lorenzo Cillario: L'economia degli spettri, Roma: Manifestolibri 1996.

[8] Procjene polaze od toga da u području Milana u međuvremenu gotovo 70% mladih ljudi koji stupaju u svijet rada nemaju neograničen radni odnos.

[9] J. M. Keynes: Allgemeine Theorie der Beschäftigung, des Zinses und des Geldes. Berlin: Duncker & Humblot 1936.

[10] Andrea Fumagalli: "Misure contro la precarietà esistenziale e distribuzione sociale del reddito". U: Posse. Politica Filosofia Moltidudini. Nuovi animali politici. Giugno 2004.Roma: Manifestolibri, S. 28-43.